

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 5ης Μαΐου 2011 *

Στην υπόθεση C-543/09,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Bundesverwaltungsgericht (Γερμανία) με απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2009, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 22 Δεκεμβρίου 2009, στο πλαίσιο της δίκης

Deutsche Telekom AG

κατά

Bundesrepublik Deutschland,

παρισταμένων των:

GoYellow GmbH,

Telix AG,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Κ. Lenaerts (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, R. Silva de Lapuerta, Γ. Αρέστη, J. Malenovský και T. von Danwitz, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: V. Trstenjak
γραμματέας: K. Malacek, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 2ας Δεκεμβρίου 2010,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η Deutsche Telekom AG, εκπροσωπούμενη από τον W. Roth, Rechtsanwalt, και την I. Fink, Justitiarin,
- η Bundesrepublik Deutschland [Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας], εκπροσωπούμενη από την E. Greiwe,
- η GoYellow GmbH, εκπροσωπούμενη από τον G. Jochum, Rechtsanwalt,

- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον P. Gentili, avvocato dello Stato,

- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τις F. Penlington και C. Murrell, επικουρούμενες από τον T. Ward, barrister,

- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους A. Nijenhuis και G. Braun,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 17ης Φεβρουαρίου 2011,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 25, παράγραφος 2, της οδηγίας 2002/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία [περί] καθολικής υπηρεσίας) (ΕΕ L 108, σ. 51), καθώς και την ερμηνεία του άρθρου 12 της οδηγίας 2002/58/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την προστασία [της] ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες) (ΕΕ L 201, σ. 37, στο εξής: οδηγία για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες).

- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Deutsche Telekom AG (στο εξής: Deutsche Telekom) και της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, εκπροσωπούμενης από τη Bundesnetzagentur für Elektrizität, Gas, Telekommunikation, Post und Eisenbahnen (στο εξής: Bundesnetzagentur), σχετικά με την υποχρέωση, η οποία επιβλήθηκε βάσει του νόμου περί τηλεπικοινωνιών (Telekommunikationsgesetz, στο εξής: TKG) στις επιχειρήσεις οι οποίες χορηγούν αριθμούς τηλεφώνου να διαβιβάζουν σε άλλες επιχειρήσεις, των οποίων η δραστηριότητα συνίσταται στην παροχή υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου ή υπηρεσιών καταλόγου συνδρομητών, στις οποίες έχει πρόσβαση το κοινό, τα στοιχεία που έχουν στην κατοχή τους σχετικά με τους συνδρομητές τρίτων επιχειρήσεων.

Το νομικό πλαίσιο

Η νομοθεσία της Ενώσεως

Η οδηγία 95/46/EΚ

- 3 Όπως προκύπτει από το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 95/46/EΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (ΕΕ L 281, σ. 31), η οδηγία αυτή σκοπεύει να διασφαλίσει την προστασία των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων των φυσικών προσώπων, ιδίως δε της ιδιωτικής ζωής, έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

- 4 Κατά το άρθρο 2, στοιχείο η', της οδηγίας αυτής, ως «συγκατάθεση του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα» νοείται «κάθε δήλωση βουλήσεως, ελευθέρως, ρητής και εν πλήρει επιγνώσει, με την οποία το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα δέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν».
- 5 Το άρθρο 7, στοιχείο α', της ίδιας αυτής οδηγίας ορίζει ότι επιτρέπεται η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εφόσον «το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα έχει δώσει τη ρητή συγκατάθεσή του».

Η οδηγία «ONP»

- 6 Από 1ης Ιανουαρίου 1998, η παροχή υπηρεσιών και υποδομών τηλεπικοινωνιών απελευθερώθηκε εντός της Ευρωπαϊκής Ενώσεως. Η απελευθέρωση αυτή συντελέστηκε μαζί με τη θέσπιση εναρμονισμένου νομοθετικού πλαισίου, στο οποίο εντασσόταν και η οδηγία 98/10/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 1998, για την εφαρμογή της παροχής ανοικτού δικτύου (ONP) στη φωνητική τηλεφωνία και για την καθολική υπηρεσία για τις τηλεπικοινωνίες σε ανταγωνιστικό περιβάλλον (ΕΕ L 101, σ. 24, στο εξής: οδηγία «ONP»).
- 7 Η οδηγία «ONP» καταργήθηκε βάσει του άρθρου 26 της οδηγίας 2002/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κοινό [ρυθμιστικό] πλαίσιο για [τα] δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία πλαίσιο) (ΕΕ L 108, σ. 33, στο εξής: οδηγία-πλαίσιο). Το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας «ONP» ορίζει ότι:

«Για να εξασφαλιστεί η παροχή των υπηρεσιών [καταλόγου συνδρομητών και πληροφοριών καταλόγου], τα κράτη μέλη [μεριμνούν ώστε] όλοι οι οργανισμοί που

[χορηγούν] τηλεφωνικούς αριθμούς σε συνδρομητές [να ικανοποιούν] κάθε εύλογο αίτημα [περί παροχής], υπό συμφωνημένη μορφή, των σχετικών πληροφοριών υπό δίκαιους, κοστοστρεφείς και [μη ενέχοντες διάκριση] όρους.»

Το κοινό ρυθμιστικό πλαίσιο

- 8 Όπως προκύπτει από την πρώτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας-πλαισίου, μερικά έτη μετά την απελευθέρωση των αγορών τηλεπικοινωνιών, δημιουργήθηκαν συνθήκες ουσιαστικού ανταγωνισμού, θεσπίστηκε δε κοινό ρυθμιστικό πλαίσιο (στο εξής: ΚΡΠ). Στο ΚΡΠ καταλέγονται, μεταξύ άλλων, η οδηγία-πλαίσιο, η οδηγία περί καθολικής υπηρεσίας και η οδηγία για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες.

— Η οδηγία-πλαίσιο

- 9 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου ορίζει ότι:

«[Με την] παρούσα οδηγία [θεσπίζεται] εναρμονισμένο πλαίσιο για τη ρύθμιση [των] υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών [...]. [Μ' αυτήν καθορίζονται] τα καθήκοντα των εθνικών [ρυθμιστικών] αρχών και [προβλέπεται] σύνολο διαδικασιών για [τη διασφάλιση] της εναρμονισμένης εφαρμογής του [ρυθμιστικού] πλαισίου σε ολόκληρη την Κοινότητα.»

- ¹⁰ Βάσει της οδηγίας-πλαisiού ανατίθενται στις εθνικές ρυθμιστικές αρχές (στο εξής: ΕΡΑ) ειδικά καθήκοντα ρυθμίσεως των αγορών ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Έτσι, βάσει του άρθρου της 16, οι ΕΡΑ προβαίνουν σε ανάλυση των σχετικών αγορών στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και εξετάζουν αν στις αγορές αυτές επικρατούν πράγματι συνθήκες ουσιαστικού ανταγωνισμού. Εφόσον εντός ορισμένης αγοράς δεν επικρατούν συνθήκες ουσιαστικού ανταγωνισμού, η αρμόδια ΕΡΑ επιβάλλει ειδικές ρυθμιστικές υποχρεώσεις στις επιχειρήσεις με ιδιαίτερη ισχύ εντός της αγοράς αυτής.

— Η οδηγία περί καθολικής υπηρεσίας

- ¹¹ Η ενδέκατη και η τριακοστή πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας έχουν ως εξής:

«(11) Οι [υπηρεσίες καταλόγων συνδρομητών και πληροφοριών] καταλόγου αποτελούν ουσιαστικό μέσο πρόσβασης στις διαθέσιμες στο κοινό υπηρεσίες τηλεφωνίας και [και εμπίπτουν στην υποχρέωση] παροχής καθολικής υπηρεσίας. Οι χρήστες και οι καταναλωτές επιθυμούν πλήρεις καταλόγους και υπηρεσία πληροφοριών καταλόγου που να καλύπτει όλους τους καταχωρισμένους συνδρομητές τηλεφώνου και τους αριθμούς τους ([τόσο σταθερού όσο και κινητού τηλεφώνου]), καθώς και την παρουσίαση των πληροφοριών αυτών χωρίς διακρίσεις. Η οδηγία 97/66/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1997, περί επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα [ΕΕ 1998, L 24, σ. 1], [διασφαλίζει το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής των συνδρομητών όσον αφορά τα σχετικά μ' αυτούς προσωπικά δεδομένα τα οποία μπορούν να καταχωρισθούν σε δημόσιο κατάλογο].

[...]

(35) Η παροχή υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου και υπηρεσιών καταλόγων [συνδρομητών] είναι ήδη ανοικτή στον ανταγωνισμό. Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας συμπληρώνουν τις διατάξεις της οδηγίας 97/66/ΕΚ και παρέχουν στους συνδρομητές το δικαίωμα [καταχωρίσεως] των προσωπικών τους δεδομένων σε έντυπο ή σε ηλεκτρονικό κατάλογο. Όλοι οι φορείς παροχής υπηρεσιών που [χορηγούν] αριθμούς τηλεφώνου στους συνδρομητές τους, υποχρεούνται να διαθέτουν τις σχετικές πληροφορίες κατά τρόπο δίκαιο, κοστοστρεφή και [μη ενέχοντα διακρίσεις].»

- 12 Το άρθρο 5 της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Υπηρεσίες πληροφοριών καταλόγου και κατάλογοι», όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης, όριζε τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη [μεριμνούν ώστε να]:

- α) διατίθεται στους τελικούς χρήστες ένας τουλάχιστον πλήρης κατάλογος συνδρομητών, σε εγκεκριμένη από την αρμόδια αρχή μορφή, είτε έντυπη είτε ηλεκτρονική είτε σε αμφότερες τις μορφές, ο οποίος [και να] ενημερώνεται τακτικά, τουλάχιστον μια φορά ετησίως·
- β) διατίθεται σε όλους τους τελικούς χρήστες, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών κοινοχρήστων τηλεφώνων, τουλάχιστον μία πλήρης τηλεφωνική υπηρεσία πληροφοριών καταλόγου.

2. Οι κατάλογοι που [διαλαμβάνονται] στην παράγραφο 1 περιλαμβάνουν, με την επιφύλαξη του άρθρου 11 της οδηγίας 97/66/ΕΚ, όλους τους συνδρομητές των διαθέσιμων στο κοινό τηλεφωνικών υπηρεσιών.

[...]»

- 13 Βάσει του άρθρου 17 της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας, οι ΕΡΑ, κατόπιν αναλύσεως αγοράς λιανικής και εφόσον διαπιστώσουν ότι στην οικεία αγορά δεν επικρατούν συνθήκες πραγματικού ανταγωνισμού, επιβάλλουν τις δέουσες ρυθμιστικές υποχρεώσεις στις επιχειρήσεις που προσδιορίστηκαν ως έχουσες σημαντική ισχύ στην αγορά αυτή.
- 14 Το άρθρο 25 της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας, με τίτλο «Υπηρεσίες τηλεφωνητή και υπηρεσίες πληροφοριών καταλόγου», όριζε, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης, τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν το δικαίωμα των συνδρομητών των διαθέσιμων στο κοινό τηλεφωνικών υπηρεσιών, να καταχωρίζονται τα στοιχεία τους στον διαθέσιμο στο κοινό κατάλογο, που [διαλαμβάνεται] στο άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο α'.

2. Τα κράτη μέλη [μεριμνούν ώστε] όλες οι επιχειρήσεις που χορηγούν αριθμούς τηλεφώνου σε συνδρομητές [να] ικανοποιούν κάθε εύλογο αίτημα για τη διάθεση, στο πλαίσιο της παροχής διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου και καταλόγων συνδρομητών, των σχετικών πληροφοριών σε συμφωνημένη μορφή και κατά τρόπο δίκαιο, αντικειμενικό, κοστοστρεφή και [μη ενέχοντα διακρίσεις].

[...]

5. Οι παράγραφοι 1, 2, [...] εφαρμόζονται, με την επιφύλαξη των απαιτήσεων του κοινοτικού δικαίου για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής, ιδίως [δε] του άρθρου 11 της οδηγίας 97/66/ΕΚ.»

— Η οδηγία για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες

15 Η τριακοστή όγδοη και η τριακοστή ένατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες έχουν ως εξής:

«(38) Οι τηλεφωνικοί κατάλογοι διανέμονται ευρέως και είναι δημόσιοι. Για να προστατευτεί η ιδιωτική ζωή των φυσικών προσώπων και τα έννομα συμφέροντα των νομικών προσώπων, πρέπει ο συνδρομητής να είναι σε θέση να καθορίζει ο ίδιος εάν και ποια από τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα [που τον αφορούν] θα συμπεριληφθούν στον κατάλογο. Οι φορείς παροχής δημόσιων καταλόγων ενημερώνουν τους συνδρομητές που πρόκειται να περιλάβουν στους καταλόγους αυτούς σχετικά με τους σκοπούς του καταλόγου και με κάθε ενδεχόμενη επιμέρους χρήση ηλεκτρονικών εκδόσεων δημόσιων καταλόγων, ιδίως μέσω λειτουργιών αναζήτησης ενσωματωμένων στο λογισμικό, όπως λειτουργίες αντίστροφης αναζήτησης που παρέχουν σε χρήστες του καταλόγου τη δυνατότητα [ανεύρεσης] ονόματος και διεύθυνσης του συνδρομητή με βάση μόνον τον αριθμό τηλεφώνου.

(39) Η υποχρέωση ενημέρωσης των συνδρομητών σχετικά με τον ή τους σκοπούς των δημόσιων καταλόγων, στους οποίους πρόκειται να περιληφθούν τα στοιχεία ταυτότητάς τους, πρέπει να επιβάλλεται στο μέρος που συλλέγει τα δεδομένα για το σκοπό αυτό. Όταν τα δεδομένα μπορούν να διαβιβασθούν σε έναν ή περισσότερους τρίτους, ο συνδρομητής θα πρέπει να ενημερώνεται για αυτή τη δυνατότητα και για τον [αποδέκτη] ή για τις κατηγορίες των πιθανών [αποδεκτών]. Η τυχόν διαβίβαση θα πρέπει να τελεί υπό την προϋπόθεση ότι τα δεδομένα δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για [σκοπούς] άλλους από εκείνους, για τους οποίους συλλέχθηκαν. Εάν το μέρος που συλλέγει τα δεδομένα από τον συνδρομητή ή κάποιος τρίτος, στον οποίο έχουν διαβιβαστεί τα δεδομένα, επιθυμεί να τα χρησιμοποιήσει για κάποιον επιπλέον σκοπό, τότε είτε το μέρος αυτό είτε ο τρίτος πρέπει να ζητούν εκ νέου τη συγκατάθεση του συνδρομητή.»

- 16 Το άρθρο 12 της οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, το οποίο φέρει τον τίτλο «Τηλεφωνικοί κατάλογοι συνδρομητών», προβλέπει στις παραγράφους του 1 έως 3 τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι συνδρομητές ενημερώνονται, ατελώς και πριν περιληφθούν στον κατάλογο, σχετικά με τους σκοπούς έντυπων ή ηλεκτρονικών καταλόγων συνδρομητών που διατίθενται στο κοινό ή μπορεί να αποκτηθούν μέσω υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου, στους οποίους μπορεί να περιλαμβάνονται τα προσωπικά τους δεδομένα, καθώς και σχετικά με τις περαιτέρω δυνατότητες χρήσης που βασίζονται σε λειτουργίες αναζήτησης ενσωματωμένες σε ηλεκτρονικές εκδόσεις του καταλόγου.

2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι συνδρομητές να έχουν την [δυνατότητα] να καθορίζουν εάν και ποια από τα προσωπικά τους δεδομένα θα περιλαμβάνονται σε δημόσιους καταλόγους, στον βαθμό που τα εν λόγω στοιχεία είναι συναφή με τους σκοπούς του καταλόγου όπως καθορίζεται από τον φορέα παροχής του καταλόγου, και να επαληθεύουν, να διορθώνουν ή να αποσύρουν τα εν λόγω δεδομένα. Η μη εγγραφή, η επαλήθευση, η διόρθωση ή η απόσυρση των προσωπικών δεδομένων από τον δημόσιο κατάλογο συνδρομητών γίνεται ατελώς.

3. Τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτήσουν να ζητείται η πρόσθετη συγκατάθεση των συνδρομητών για οποιονδήποτε άλλο σκοπό δημόσιου καταλόγου, εκτός της έρευνας των [προσωπικών] στοιχείων [επικοινωνίας] προσώπων βάσει του ονόματός τους και, εάν απαιτείται, ενός ελάχιστου αριθμού άλλων στοιχείων ταυτότητας.»

- 17 Το άρθρο 19 της οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες ορίζει ότι από 31ης Οκτωβρίου 2003 καταργείται η οδηγία 97/66 και ότι «[ο]ι παραπομπές στην καταργούμενη οδηγία [νοούνται] ως παραπομπές στην παρούσα οδηγία». Επομένως, οι παραπομπές στο άρθρο 11 της οδηγίας 97/66 έχουν την έννοια παραπομπών στο άρθρο 12 της οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες.

Η εθνική νομοθεσία

- 18 Κατά το αιτούν δικαστήριο, από το άρθρο 47, παράγραφος 1, του TKG, σε συνδυασμό με τα άρθρα 104 και 105 του ίδιου αυτού νόμου, συνάγεται ότι κάθε επιχείρηση που χορηγεί αριθμούς τηλεφώνου σε τελικούς χρήστες υποχρεούται να διαβιβάζει στους παρέχοντες υπηρεσίες πληροφοριών καταλόγου διαθέσιμες στο κοινό, οι οποίοι υποβάλλουν σχετικό αίτημα, όχι μόνον τα στοιχεία των συνδρομητών της, αλλά και αυτά των συνδρομητών τρίτων επιχειρήσεων που παρέχουν τηλεφωνικές υπηρεσίες τα οποία έχει στη διάθεσή της. Η διαβίβαση των στοιχείων αυτών δεν προϋποθέτει τη συγκατάθεση ή τη μη εναντίωση των οικείων συνδρομητών ή των παρεχόντων σ' αυτούς τηλεφωνικές υπηρεσίες.

Ιστορικό της διαφοράς της κύριας δίκης και προδικαστικά ερωτήματα

- 19 Ως επιχείρηση εκμεταλλεύομενη δίκτυο τηλεπικοινωνιών στη Γερμανία, η Deutsche Telekom χορηγεί αριθμούς τηλεφώνου στους συνδρομητές της. Η εταιρία παρέχει υπηρεσίες πληροφοριών τηλεφωνικού καταλόγου στη γερμανική επικράτεια. Επίσης, εκδίδει έντυπους και ηλεκτρονικούς καταλόγους οι οποίοι περιέχουν στοιχεία όχι μόνο για τους συνδρομητές της, αλλά και για τους συνδρομητές τρίτων επιχειρήσεων. Η Deutsche Telekom συλλέγει τα απαραίτητα προς τούτο στοιχεία από τους παρέχοντες τηλεφωνικές υπηρεσίες, οι οποίοι χορήγησαν αριθμούς τηλεφώνου στους οικείους συνδρομητές. Για τον σκοπό αυτό έχει συνάψει με περίπου 100 επιχειρήσεις συμβάσεις, των οποίων αντικείμενο είναι η διαβίβαση των στοιχείων των συνδρομητών.
- 20 Οι εταιρίες GoYellow GmbH (στο εξής: GoYellow) και Telix AG (στο εξής: Telix), προσεπικληθείσες στην κύρια δίκη, οι οποίες παρέχουν, αντιστοίχως, υπηρεσίες πληροφοριών μέσω Διαδικτύου και υπηρεσίες πληροφοριών τηλεφωνικού καταλόγου και χρησιμοποιούν στοιχεία τα οποία τους διαβιβάζει η Deutsche Telekom έναντι

αμοιβής. Κατόπιν διαφωνίας ως προς την έκταση των στοιχείων τα οποία η Deutsche Telekom ήταν υποχρεωμένη να διαβιβάσει στις GoYellow και Telix, βάσει των άρθρων 47, παράγραφος 1, 104 και 105 του TKG, η δεύτερη και η τρίτη εταιρία προσέφυγαν στην Bundesnetzagentur.

- 21 Με απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2006, η Bundesnetzagentur υποχρέωσε την Deutsche Telekom να διαβιβάσει στις GoYellow και Telix όχι μόνον τα στοιχεία των συνδρομητών της, αλλά και τα στοιχεία που είχε στην κατοχή της σχετικά με συνδρομητές τρίτων παρόχων τηλεφωνικών υπηρεσιών (στο εξής: εξωτερικά στοιχεία), ακόμη και σε περίπτωση κατά την οποία οι πάροχοι αυτοί και οι συνδρομητές τους επιθυμούσαν δημοσιοποίηση των εν λόγω στοιχείων μόνον από τη Deutsche Telekom.
- 22 Η Deutsche Telekom άσκησε προσφυγή ενώπιον του Verwaltungsgericht Köln κατά της αποφάσεως αυτής της Bundesnetzagentur.
- 23 Με απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2008, το Verwaltungsgericht Köln απέρριψε την προσφυγή αυτή. Κατόπιν της αποφάσεως αυτής η Deutsche Telekom άσκησε αναίρεση ενώπιον του Bundesverwaltungsgericht, υποστηρίζοντας μεταξύ άλλων ότι τυχόν υποχρέωση διαβιβάσεως στοιχείων η οποία εκτείνεται και στα εξωτερικά στοιχεία αντιβαίνει στις διατάξεις της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας.
- 24 Με την απόφαση περί αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, το Bundesverwaltungsgericht διευκρινίζει ότι η διαφορά της κύριας δίκης αφορά αποκλειστικά, αφενός, την επιβληθείσα στην Deutsche Telekom υποχρέωση διαβιβάσεως εξωτερικών στοιχείων στις GoYellow και Telix και, αφετέρου, τα στοιχεία που ο συνδρομητής ή ο παρέχων σ' αυτόν τηλεφωνικές υπηρεσίες επιθυμεί να δημοσιευθούν μόνον από την Deutsche Telekom. Κατά το αιτούν δικαστήριο, βάσει του εθνικού δικαίου, η αίτηση αναίρεσεως πρέπει να απορριφθεί. Διερωτάται, πάντως, αν η υποχρέωση που επιβάλλεται βάσει του εφαρμοστέου εν προκειμένω εθνικού δικαίου είναι σύμφωνη με το δίκαιο της Ενώσεως.

25 Το Bundesverwaltungsgericht επισημαίνει, αφενός, ότι από την απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2004, C-109/03, KPN Telecom (Συλλογή 2004, σ. I-11273), συνάγεται ότι επιχείρηση που χορηγεί αριθμούς τηλεφώνου υποχρεούται, βάσει του άρθρου 25, παράγραφος 2, της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας, να διαβιβάζει μόνον τα στοιχεία των δικών της συνδρομητών. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά, αφετέρου, ότι δεν αποκλείεται το δικαίω της Ενώσεως να επιτρέπει στον εθνικό νομοθέτη να διευρύνει την υποχρέωση διαβίβασης στοιχείων και στα εξωτερικά στοιχεία, λαμβανομένου ιδίως υπόψη του κύριου σκοπού της οδηγίας-πλαίσιου, ο οποίος συνίσταται στην ενίσχυση του ανταγωνισμού. Συγκεκριμένα, κατά το αιτούν δικαστήριο, η συλλογή στοιχείων από ένα φορέα μπορεί, αφενός, να άρει τις σοβαρές δυσχέρειες που προκαλεί συνήθως η λήψη στοιχείων χωριστά από κάθε επιχείρηση η οποία χορηγεί αριθμούς τηλεφώνου, τόσο κατά τη δημιουργία όσο και, ιδίως, τη διαρκή ενημέρωση των βάσεων δεδομένων που είναι αναγκαίες για την παροχή υπηρεσιών καταλόγου συνδρομητών και υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου και, αφετέρου, να παγιώσει συνθήκες ανταγωνισμού.

26 Σε περίπτωση κατά την οποία ο εθνικός νομοθέτης δύναται να διευρύνει την υποχρέωση διαβίβασης στοιχείων και στα εξωτερικά στοιχεία τα οποία διαθέτει η υπέχουσα την υποχρέωση αυτή επιχείρηση, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν το άρθρο 12 της οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες εξαρτά τη διαβίβαση των εν λόγω εξωτερικών στοιχείων από τη συγκατάθεση των οικείων συνδρομητών και του παρέχοντος σ' αυτούς τηλεφωνικές υπηρεσίες.

27 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Bundesverwaltungsgericht αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 25, παράγραφος 2, της οδηγίας [περί καθολικής υπηρεσίας] την έννοια ότι επιτρέπεται στα κράτη μέλη να υποχρεώνουν τις επιχειρήσεις, οι οποίες χορηγούν αριθμούς τηλεφώνου σε συνδρομητές, να διαβιβάζουν στοιχεία συνδρομητών στους οποίους δεν έχει χορηγήσει η συγκεκριμένη επιχείρηση αριθμούς τηλεφώνου, με σκοπό την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών

παροχής πληροφοριών καταλόγου και καταλόγου συνδρομητών, εφόσον η επιχείρηση έχει στην κατοχή της τα στοιχεία αυτά;

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ανωτέρω ερώτημα:

- 2) Έχει το άρθρο 12 της οδηγίας [για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες] την έννοια ότι η επιβολή της προαναφερθείσας υποχρέωσης από τον εθνικό νομοθέτη εξαρτάται από το κατά πόσον ο έτερος πάροχος τηλεφωνικών υπηρεσιών ή οι συνδρομητές του συγκατατίθενται στη διαβίβαση των στοιχείων ή, εν πάση περιπτώσει, δεν εναντιώνονται σε αυτήν;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- ²⁸ Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν το άρθρο 25, παράγραφος 2, της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας έχει την έννοια ότι απαγορεύει εθνική ρύθμιση επιβάλλουσα στις επιχειρήσεις, οι οποίες χορηγούν αριθμούς τηλεφώνου σε τελικούς χρήστες, υποχρέωση διαβίβασης των στοιχείων συνδρομητών τρίτων επιχειρήσεων τα οποία έχουν στην κατοχή τους σε επιχειρήσεις των οποίων η δραστηριότητα συνίσταται στην παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου και υπηρεσιών καταλόγου συνδρομητών.

- 29 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό, πρέπει, καταρχάς, να εξετασθεί αν τα επίμαχα στην υπόθεση της κύριας δίκης εξωτερικά στοιχεία συνιστούν «σχετικές πληροφορίες» κατά την έννοια του άρθρου 25, παράγραφος 2, της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας, τις οποίες, βάσει της διατάξεως αυτής, οι επιχειρήσεις οι οποίες χορηγούν αριθμούς τηλεφώνου είναι υποχρεωμένες να διαβιβάζουν στις επιχειρήσεις των οποίων η δραστηριότητα συνίσταται στην παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου και υπηρεσιών καταλόγου συνδρομητών.
- 30 Διαπιστώνεται συναφώς ότι, βάσει του άρθρου 25, παράγραφος 2, της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας, επιβάλλεται υποχρέωση διαβίβασης στοιχείων μόνο στις «επιχειρήσεις που χορηγούν αριθμούς τηλεφώνου σε συνδρομητές». Λαμβανομένης υπόψη της σχέσεως μεταξύ, αφενός, αυτής της υποχρέωσης διαβίβασης στοιχείων και, αφετέρου, της χορηγήσεως αριθμού τηλεφώνου σε συνδρομητή, πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι «σχετικές πληροφορίες» των οποίων την κοινοποίηση επιβάλλει η εν λόγω διάταξη αφορούν αποκλειστικά τα στοιχεία των συνδρομητών των οικείων επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η διάταξη αυτή επιβάλλει υποχρέωση σε επιχείρηση, όπως η Deutsche Telekom, με την ιδιότητα της επιχειρήσεως που χορηγεί αριθμούς τηλεφώνου και όχι της επιχειρήσεως που παρέχει υπηρεσίες πληροφοριών καταλόγου και καταλόγου συνδρομητών.
- 31 Η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται από τον σκοπό την επίτευξη του οποίου επιδιώκει το άρθρο 25, παράγραφος 2, της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας, ο οποίος συνίσταται στη διασφάλιση της τηρήσεως της υποχρέωσης καθολικής υπηρεσίας, την οποία προβλέπει το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, διάταξη που ορίζει ότι τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να διατίθεται στους τελικούς χρήστες ένας τουλάχιστον πλήρης κατάλογος συνδρομητών ή μία τουλάχιστον πλήρης τηλεφωνική υπηρεσία πληροφοριών καταλόγου. Η υποχρέωση, όμως, που επιβάλλεται σε κάθε χορηγούσα αριθμούς τηλεφώνου επιχείρηση να διαβιβάσει τα στοιχεία των συνδρομητών της καθιστά δυνατό στην επιχείρηση που ορίστηκε ως παρέχουσα την οικεία καθολική υπηρεσία να συγκροτήσει πλήρη βάση δεδομένων και, ως εκ τούτου, διασφαλίζει την τήρηση της υποχρέωσης που επιβάλλεται από το εν λόγω άρθρο 5, παράγραφος 1.

- 32 Προς στήριξη των επιχειρημάτων τους ότι η διαβίβαση στοιχείων την οποία προβλέπει το άρθρο 25, παράγραφος 2, της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας αφορά και τα εξωτερικά στοιχεία, η Bundesnetzagentur και η Ιταλική Κυβέρνηση παραπέμπουν στην ενδέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αυτής, καθώς και στον γενικό σκοπό του ΚΡΠ περί ενισχύσεως του ανταγωνισμού.
- 33 Πρέπει να υπομνησθεί συναφώς ότι, κατά την ενδέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας, «[ο]ι χρήστες και οι καταναλωτές επιθυμούν πλήρεις καταλόγους και υπηρεσία πληροφοριών καταλόγου που να καλύπτει όλους τους καταχωρισμένους συνδρομητές τηλεφώνου και τους αριθμούς τους». Πάντως, η αιτιολογική σκέψη αυτή πρέπει να ερμηνευθεί σε συνδυασμό με την, προβλεπόμενη από το άρθρο 5, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, υποχρέωση καθολικής υπηρεσίας, βάσει της οποίας δεν επιβάλλεται στα κράτη μέλη υποχρέωση διασφάλισης την πληρότητας όλων των καταλόγων και όλων των υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου. Συγκεκριμένα, βάσει της διατάξεως αυτής, τα κράτη μέλη πρέπει να μεριμνούν ώστε απλώς να διατίθεται στους τελικούς χρήστες ένας τουλάχιστον πλήρης κατάλογος ή μία πλήρης υπηρεσία πληροφοριών καταλόγου. Όπως, όμως, προκύπτει από τη σκέψη 31 της παρούσας αποφάσεως, η υποχρέωση διαβίβασεως την οποία υπέχουν οι χορηγούσες αριθμούς τηλεφώνου επιχειρήσεις και η οποία αφορά μόνο τα στοιχεία των συνδρομητών τους αρκεί για να διασφαλισθεί η τήρηση της υποχρέωσης καθολικής υπηρεσίας που απορρέει από το ως άνω άρθρο 5, παράγραφος 1.
- 34 Ούτε και βάσει του κύριου σκοπού του ΚΡΠ, ο οποίος συνίσταται στην ενίσχυση του ανταγωνισμού, μπορεί να γίνει δεκτό ότι επιχείρηση χορηγούσα αριθμούς τηλεφώνου στους καταναλωτές, όπως η Deutsche Telekom, υποχρεούται, βάσει του άρθρου 25, παράγραφος 1, της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας, να διαβιβάζει σε τρίτες επιχειρήσεις άλλα στοιχεία εκτός αυτών που αφορούν τους συνδρομητές της.
- 35 Συγκεκριμένα, το άρθρο 25, παράγραφος 2, της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας πρέπει να ερμηνευθεί υπό το πρίσμα του ειδικού σκοπού της, ο οποίος συνίσταται στη διασφάλιση της τήρησεως της υποχρέωσης καθολικής υπηρεσίας την οποία προβλέπει το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής.

- 36 Εξάλλου, κατά την τριακοστή πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας, η παροχή υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου και υπηρεσιών καταλόγου συνδρομητών είναι ήδη ανοικτή στον ανταγωνισμό. Εντός, όμως, αγοράς στην οποία επικρατούν συνθήκες ανταγωνισμού, η υποχρέωση των επιχειρήσεων που χορηγούν αριθμούς τηλεφώνου να διαβιβάζουν τα στοιχεία των συνδρομητών τους, σύμφωνα με το άρθρο 25, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, καθιστά δυνατό, καταρχήν, όχι μόνο στην επιχείρηση που ορίστηκε για την εκπλήρωση της υποχρέωσης καθολικής υπηρεσίας που προβλέπει το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, αλλά και σε κάθε πάροχο υπηρεσιών τηλεφωνικού καταλόγου, να καταρτίσει πλήρη βάση δεδομένων και να αναπτύξει δραστηριότητες εντός της αγοράς των υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου και καταλόγου συνδρομητών. Αρκεί προς τούτο ο οικείος πάροχος να ζητήσει από κάθε επιχείρηση που χορηγεί αριθμούς τηλεφώνου τα σχετικά στοιχεία που αφορούν τους συνδρομητές της.
- 37 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι οι «σχετικές πληροφορίες» κατά την έννοια του άρθρου 25, παράγραφος 2, της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας, των οποίων την κοινοποίηση επιβάλλει η διάταξη αυτή, αφορούν αποκλειστικά τα στοιχεία των συνδρομητών των εταιριών που χορηγούν αριθμούς τηλεφώνου.
- 38 Δεύτερον, πρέπει να διακριβωθεί αν βάσει του άρθρου 25, παράγραφος 2, της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας συντελείται πλήρης εναρμόνιση ή εάν, αντιθέτως, η διάταξη αυτή επιτρέπει στα κράτη μέλη να επιβάλλουν στις επιχειρήσεις που χορηγούν αριθμούς τηλεφώνου υποχρέωση διαβίβασης, προς τις επιχειρήσεις παροχής διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου και υπηρεσιών καταλόγου συνδρομητών, όχι μόνο των «σχετικών πληροφοριών», κατά την έννοια της διάταξης αυτής, αλλά και των εξωτερικών στοιχείων.
- 39 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί καταρχάς ότι το Δικαστήριο, με τη σκέψη 35 της προπαρατεθείσας αποφάσεως του KPN Telecom, περί ερμηνείας του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας ΟΝΡ, του οποίου το περιεχόμενο είναι παρεμφερές με αυτό του άρθρου 25, παράγραφος 2, της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας, έκρινε ότι

το εν λόγω άρθρο 6, παράγραφος 3, δεν σκοπούσε σε πλήρη εναρμόνιση και ότι τα κράτη μέλη εξακολουθούν να είναι αρμόδια να καθορίσουν αν, εντός ειδικού εθνικού πλαισίου, πρέπει να διαβιβάζονται σε τρίτους ορισμένα πρόσθετα στοιχεία.

- 40 Η Deutsche Telekom, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζουν ωστόσο ότι η ερμηνεία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή στην περίπτωση του άρθρου 25, παράγραφος 2, της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας, καθόσον αυτή αποτελεί μέρος του ΚΡΠ, το οποίο, όπως προκύπτει από το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαίσιο, αποτελεί εναρμονισμένο πλαίσιο για τη ρύθμιση των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Ως εκ τούτου, ο εθνικός νομοθέτης δεν μπορεί να επιβάλει στις οικείες επιχειρήσεις πιο εκτεταμένες υποχρεώσεις από αυτές που προβλέπει το άρθρο 25, παράγραφος 2.
- 41 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, πρώτον, το άρθρο 25, παράγραφος 2, της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο IV της οδηγίας αυτής, το οποίο αφορά τα συμφέροντα και τα δικαιώματα των τελικών χρηστών. Το Δικαστήριο, όμως, έχει κρίνει ότι η οδηγία-πλαίσιο και η οδηγία περί καθολικής υπηρεσίας δεν προβλέπουν πλήρη εναρμόνιση ως προς τα ζητήματα που αφορούν την προστασία των καταναλωτών (απόφαση της 11ης Μαρτίου 2010, C-522/08, Telekomunikacja Polska, Συλλογή 2010, σ. I-2079, σκέψη 29).
- 42 Δεύτερον, πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο 25, παράγραφος 2, της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας σκοπεί να διασφαλίσει την τήρηση της υποχρέωσης, την οποία υπέχουν τα κράτη μέλη, βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, να μεριμνούν ώστε να διατίθεται στους τελικούς χρήστες ένας τουλάχιστον πλήρης κατάλογος και μία πλήρης υπηρεσία πληροφοριών καταλόγου. Δεδομένου ότι πρόκειται για ελάχιστη υποχρέωση την οποία υπέχουν τα κράτη μέλη, αυτά είναι

καταρχήν ελεύθερα να θεσπίζουν αυστηρότερες διατάξεις, προκειμένου να διευκολύνουν την είσοδο νέων επιχειρήσεων στην αγορά των διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου και καταλόγου συνδρομητών.

- 43 Επομένως, το ΚΡΠ δεν απαγορεύει εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία, καθόσον έχει ως αποδέκτη κάθε επιχείρηση που χορηγεί αριθμούς τηλεφώνου σε τελικούς χρήστες, αφορά τις επιχειρήσεις ηλεκτρονικών επικοινωνιών εν γένει και κατά τρόπο μη ενέχοντα διακρίσεις, εφόσον πάντως η ρύθμιση αυτή δεν θίγει τις αρμοδιότητες οι οποίες έχουν ανατεθεί στις ΕΡΑ απευθείας από τις διατάξεις του ΚΡΠ (προπαρατεθείσα απόφαση Telekomunikacja Polska, σκέψεις 27 και 28· βλ., επίσης, απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2009, C-424/07, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 2009, σ. I-11431, σκέψεις 78 και 91 έως 99).
- 44 Εν προκειμένω, πρέπει να γίνει δεκτό ότι εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν θίγει καμία αρμοδιότητα η οποία έχει ανατεθεί ρητώς από το ΚΡΠ στην οικεία ΕΡΑ.
- 45 Συγκεκριμένα, αφενός, βάσει του άρθρου 25, παράγραφος 2, της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας δεν ανατίθεται στις ΕΡΑ καμία ειδική αρμοδιότητα, ούτε επιβάλλεται σ' αυτές ειδική υποχρέωση. Η διάταξη αυτή επιβάλλει υποχρεώσεις μόνο στα κράτη μέλη υπό την ιδιότητά τους αυτή.
- 46 Αφετέρου, εθνική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, ουδόλως θίγει τις αρμοδιότητες της οικείας ΕΡΑ όσον αφορά την ανάλυση των διαφόρων αγορών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και την επιβολή ρυθμιστικών υποχρεώσεων στις επιχειρήσεις με ιδιαίτερη ισχύ σε αγορές εντός των οποίων δεν επικρατούν συνθήκες ουσιαστικού ανταγωνισμού, βάσει του άρθρου 16 της οδηγίας-πλαίσου και του άρθρου 17 της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας. Πάντως, το γεγονός και μόνον ότι,

σε περίπτωση κατά την οποία οι οικείες επιχειρήσεις τηρούν την επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση, δεν απαιτείται πλέον η ΕΡΑ να κάνει χρήση του ειδικού μέτρου, κατόπιν, ενδεχομένως, αναλύσεως της οικείας αγοράς, δηλαδή της επιβολής σε επιχείρηση με ιδιαίτερη ισχύ υποχρέωσης διαβίβασης των εξωτερικών στοιχείων σε τρίτες επιχειρήσεις, δεν επιτρέπει να γίνει δεκτό ότι θίγονται αμέσως οι αρμοδιότητες τις οποίες αντλεί η οικεία ΕΡΑ από το άρθρο 17 της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας (βλ. κατ' αναλογία, όσον αφορά γενική απαγόρευση συνδυασμένων πωλήσεων, προπαρατεθείσα απόφαση *Telekomunikacja Polska*, σκέψη 28).

- 47 Κατόπιν όλων των ανωτέρω, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 25, παράγραφος 2, της οδηγίας περί καθολικής υπηρεσίας έχει την έννοια ότι δεν απαγορεύει εθνική ρύθμιση επιβάλλουσα στις επιχειρήσεις, οι οποίες χορηγούν αριθμούς τηλεφώνου σε τελικούς χρήστες, την υποχρέωση να διαβιβάζουν σε επιχειρήσεις, των οποίων η δραστηριότητα συνίσταται στην παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου και υπηρεσιών καταλόγου συνδρομητών, όχι μόνο τα στοιχεία των συνδρομητών τους, αλλά και τα στοιχεία συνδρομητών τρίτων επιχειρήσεων τα οποία έχουν στην κατοχή τους.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 48 Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν το άρθρο 12 της οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες έχει την έννοια ότι η εκ μέρους επιχειρήσεως χορηγούσας αριθμούς τηλεφώνου δι-αβίβαση των στοιχείων των συνδρομητών τρίτης επιχειρήσεως, τα οποία έχει στην κατοχή της, σε επιχείρηση της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται στην παροχή δι-αθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου και υπηρεσιών καταλόγου συνδρομητών εξαρτάται από τη συγκατάθεση ή τη μη εναντίωση της τρίτης επιχειρήσεως ή των συνδρομητών της.

- 49 Πρέπει να επισημανθεί συναφώς ότι το άρθρο 8, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως (στο εξής: Χάρτη) ορίζει ότι «[κ]άθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν».
- 50 Η οδηγία 95/46 σκοπεί να διασφαλίσει, εντός των κρατών μελών, το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η οδηγία για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, όπως προκύπτει από το άρθρο της 1, παράγραφος 2, εξειδικεύει και συμπληρώνει το περιεχόμενο της οδηγίας 95/46 στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.
- 51 Πάντως, το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δεν είναι απόλυτο, αλλά πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε σχέση με τη λειτουργία που επιτελεί στο πλαίσιο της κοινωνίας (απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2010, C-92/09 και C-93/09, Volker und Markus Schecke και Eifert, Συλλογή 2010, σ. I-11063, σκέψη 48 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 52 Επομένως, βάσει του άρθρου 8, παράγραφος 2, του Χάρτη, επιτρέπεται η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις. Η διάταξη αυτή προβλέπει συναφώς ότι «η επεξεργασία των δεδομένων [προσωπικού χαρακτήρα] πρέπει να γίνεται νομίμως, για καθορισμένους σκοπούς και με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από τον νόμο».
- 53 Η διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των συνδρομητών σε τρίτη επιχείρηση παρέχουσα διαθέσιμες στο κοινό υπηρεσίες πληροφοριών καταλόγου και υπηρεσίες καταλόγου συνδρομητών συνιστά επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, κατά την έννοια του άρθρου 8, παράγραφος 2, του Χάρτη, η οποία επιτρέπεται να γίνει μόνο «με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από τον νόμο».

- 54 Από την οδηγία για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, όμως, προκύπτει ότι αυτή θέτει ως προϋπόθεση της δημοσίευσης των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των συνδρομητών σε έντυπους ή ηλεκτρονικούς καταλόγους τη συγκατάθεση των συνδρομητών αυτών.
- 55 Έτσι, το άρθρο 12, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας ορίζει ότι οι συνδρομητές έχουν τη δυνατότητα να αποφασίζουν εάν και ποια από τα προσωπικά δεδομένα τους θα περιληφθούν σε δημόσιο κατάλογο.
- 56 Αντιθέτως, καμία από τις διατάξεις της οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες δεν εξαρτά τη δημοσίευση των προσωπικών δεδομένων των συνδρομητών από οποιασδήποτε μορφής συγκατάθεση της επιχειρήσεως που χορήγησε τους οικείους αριθμούς τηλεφώνου ή έχει στην κατοχή της εξωτερικά στοιχεία. Συγκεκριμένα, μια τέτοια επιχείρηση δεν μπορεί να προβάλλει προσωπικά το δικαίωμα συγκαταθέσεως το οποίο αναγνωρίζεται μόνο υπέρ των συνδρομητών.
- 57 Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά επίσης αν βάσει του άρθρου 12 της εν λόγω οδηγίας η διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε τρίτη εταιρία, της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται στην παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου και υπηρεσιών καταλόγου συνδρομητών, εξαρτάται από την εκ νέου συγκατάθεση του συνδρομητή, σε περίπτωση κατά την οποία αυτός ενέκρινε τη δημοσίευση των δεδομένων του προσωπικού χαρακτήρα σε έναν μόνο κατάλογο συνδρομητών, εν προκειμένω αυτόν που κατήρτισε η Deutsche Telekom.
- 58 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί καταρχάς ότι από το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες και από την τριακοστή όγδοη αιτιολογική σκέψη της προκύπτει ότι, πριν καταχωρισθούν σε δημόσιους καταλόγους, οι συνδρομητές ενημερώνονται σχετικά με τους σκοπούς για τους οποίους καταρτίζονται οι κατάλογοι αυτοί και σχετικά με κάθε ιδιαίτερη δυνατότητα χρήσεως των καταλόγων, ιδίως δε σχετικά με αυτές που βασίζονται σε λειτουργίες αναζητήσεως ενσωματωμένες στο λειτουργικό σύστημα των ηλεκτρονικών εκδόσεων των καταλόγων. Η προηγούμενη αυτή ενημέρωση καθιστά δυνατό στον ενδιαφερόμενο συνδρομητή να συγκατατεθεί ελεύθερα, ρητώς και μετά λόγου

γνώσεως, κατά την έννοια των άρθρων 2, στοιχείο η΄, και 7, στοιχείο α΄, της οδηγίας 95/46, στη δημοσίευση, σε δημόσιους καταλόγους, των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα τα οποία τον αφορούν.

- 59 Με την τριακοστή ένατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες διευκρινίζεται, όσον αφορά την υποχρέωση προηγούμενης ενημέρωσης των συνδρομητών, βάσει του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, ότι, «[ό]ταν τα δεδομένα [προσωπικού χαρακτήρα] μπορούν να διαβιβασθούν σε έναν ή περισσότερους τρίτους, ο συνδρομητής θα πρέπει να ενημερώνεται για αυτή τη δυνατότητα και για τον [αποδέκτη] ή για τις κατηγορίες των πιθανών [αποδεκτών]».
- 60 Πάντως, κατόπιν της διαλαμβανομένης στο άρθρο 12, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας ενημέρωσης, ο συνδρομητής, όπως προκύπτει από την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, μπορεί να αποφασίσει μόνον εάν και ποια από τα προσωπικά δεδομένα του θα πρέπει να περιληφθούν σε δημόσιο κατάλογο.
- 61 Όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 122 των προτάσεών της, από την ερμηνεία του άρθρου 12 της οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες βάσει του πλαισίου και του συστήματος στα οποία εντάσσεται η διάταξη αυτή προκύπτει ότι η διαλαμβανόμενη στην παράγραφο 2 του άρθρου αυτού συγκατάθεση αφορά τον σκοπό της δημοσίευσης των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε δημόσιο κατάλογο και όχι ειδικά την ταυτότητα του εκδότη του καταλόγου αυτού.
- 62 Συγκεκριμένα, πρώτον, βάσει του γράμματος του άρθρου 12, παράγραφος 2, της οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι ο συνδρομητής έχει δικαίωμα να επιλέξει συγκεκριμένο πάροχο διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου και υπηρεσιών καταλόγου συνδρομητών. Πρέπει να επισημανθεί συναφώς ότι επιζήμια για συνδρομητή μπορεί να αποβεί η δημοσίευση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε

κατάλογο με ειδικό σκοπό. Ωστόσο, σε περίπτωση κατά την οποία ο συνδρομητής ενέκρινε τη δημοσίευση των δεδομένων αυτών σε κατάλογο με ορισμένο σκοπό, δεν θα έχει εν γένει συμφέρον να αντιταχθεί στη δημοσίευση των ιδίων δεδομένων σε παρεμφερή κατάλογο.

- 63 Δεύτερον, η τριακοστή ένατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αυτής επιβεβαιώνει ότι επιτρέπεται η διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των συνδρομητών σε τρίτους «υπό την προϋπόθεση ότι τα δεδομένα δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για [σκοπούς] άλλους από εκείνους για τους οποίους συλλέχθηκαν».
- 64 Τρίτον, η οδηγία για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες μνημονεύει περίπτωση κατά την οποία μπορεί να απαιτείται εκ νέου ή ειδική συγκατάθεση του συνδρομητή. Έτσι, βάσει του άρθρου 12, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής, τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτήσουν να ζητείται η συγκατάθεση των συνδρομητών για οποιονδήποτε άλλο σκοπό δημόσιου καταλόγου εκτός της απλής αναζητήσεως των προσωπικών στοιχείων επικοινωνίας ατόμων βάσει του ονόματός τους και, εφόσον παρίσταται ανάγκη, ενός ελάχιστου αριθμού άλλων στοιχείων. Από την τριακοστή ένατη αιτιολογική σκέψη της ίδιας οδηγίας προκύπτει ότι εξετάζεται το ενδεχόμενο να απαιτείται η εκ νέου συγκατάθεση του συνδρομητή «[ε]άν [ο συλλέξας] τα δεδομένα από τον συνδρομητή ή [οποιοσδήποτε] τρίτος στον οποίο έχουν διαβιβασθεί τα δεδομένα επιθυμεί να τα χρησιμοποιήσει για [άλλο σκοπό]».
- 65 Ως εκ τούτου, σε περίπτωση κατά την οποία συνδρομητής ενημερώθηκε από την επιχείρηση που του χορήγησε αριθμό τηλεφώνου για το ενδεχόμενο διαβιβάσεως των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τον αφορούν σε τρίτη επιχείρηση, όπως η Deutsche Telekom, με σκοπό τη δημοσίευσή τους σε δημόσιο κατάλογο και εφόσον ενέκρινε τη δημοσίευση των δεδομένων αυτών σε τέτοιο κατάλογο, εν προκειμένω σ' αυτόν της εταιρίας αυτής, τότε για τη διαβίβαση των ιδίων αυτών δεδομένων σε άλλη επιχείρηση με σκοπό την έκδοση έντυπου ή ηλεκτρονικού δημόσιου καταλόγου ή με σκοπό το να καταστεί δυνατή η πρόσβαση στους καταλόγους αυτούς μέσω υπηρεσιών πληροφοριών δεν πρέπει να απαιτείται εκ νέου η συγκατάθεση του

συνδρομητή, υπό την προϋπόθεση ότι διασφαλίζεται ότι τα οικεία δεδομένα δεν θα χρησιμοποιηθούν για άλλους σκοπούς εκτός από αυτούς για τους οποίους συνελέγησαν ενόψει της αρχικής δημοσιεύσεώς τους. Συγκεκριμένα, η, βάσει του άρθρου 12, παράγραφος 2, της οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, συγκατάθεση δεόντως ενημερωμένου συνδρομητή όσον αφορά τη δημοσίευση των προσωπικών δεδομένων του σε δημόσιο κατάλογο αφορά τον σκοπό της δημοσίευσης αυτής και καλύπτει κατ' αυτόν τον τρόπο οποιαδήποτε μεταγενέστερη επεξεργασία των εν λόγω δεδομένων από τρίτες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην αγορά διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου και υπηρεσιών καταλόγου συνδρομητών, υπό την προϋπόθεση ότι η επεξεργασία αυτή επιδιώκει τον ίδιο αυτό σκοπό.

- 66 Εξάλλου, εφόσον συνδρομητής συγκατατέθηκε στη διαβίβαση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τον αφορούν σε συγκεκριμένη επιχείρηση με σκοπό τη δημοσίευσή τους σε δημόσιο κατάλογο που εκδίδει η εταιρία αυτή, η διαβίβαση των ιδίων αυτών δεδομένων σε άλλη επιχείρηση με σκοπό την έκδοση δημοσίου καταλόγου χωρίς ο συνδρομητής αυτός να δώσει εκ νέου τη συγκατάθεσή του, δεν θίγει την ουσία του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως προβλέπεται στο άρθρο 8 του Χάρτη.
- 67 Συνεπώς, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 12 της οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες έχει την έννοια ότι δεν απαγορεύει εθνική ρύθμιση η οποία επιβάλλει σε επιχείρηση εκδίδουσα δημόσιους καταλόγους την υποχρέωση να διαβιβάζει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία αφορούν τους συνδρομητές άλλων παρεχόντων τηλεφωνικές υπηρεσίες και τα οποία έχει στην κατοχή της, σε τρίτη επιχείρηση, της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται στην έκδοση έντυπου ή ηλεκτρονικού δημοσίου καταλόγου ή στο να καθιστά δυνατή την πρόσβαση στους καταλόγους αυτούς μέσω υπηρεσιών πληροφοριών, χωρίς να απαιτείται για τη διαβίβαση αυτή εκ νέου η συγκατάθεση των συνδρομητών, υπό την προϋπόθεση, πάντως, ότι, αφενός, οι συνδρομητές αυτοί ενημερώθηκαν, πριν από την αρχική καταχώριση των δεδομένων τους σε δημόσιο κατάλογο, για τον σκοπό του, καθώς και για το ενδεχόμενο κοινοποιήσεως των δεδομένων αυτών σε άλλο πάροχο τηλεφωνικών υπηρεσιών και εφόσον, αφετέρου, διασφαλίζεται ότι τα οικεία δεδομένα, κατόπιν της διαβίβασής τους, δεν θα χρησιμοποιηθούν για άλλους σκοπούς εκτός από αυτούς για τους οποίους συνελέγησαν ενόψει της αρχικής δημοσιεύσεώς τους.

Επί των δικαστικών εξόδων

68 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 25, παράγραφος 2, της οδηγίας 2002/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία [περί] καθολικής υπηρεσίας), έχει την έννοια ότι δεν απαγορεύει εθνική ρύθμιση επιβάλλουσα στις επιχειρήσεις οι οποίες χορηγούν αριθμούς τηλεφώνου σε τελικούς χρήστες την υποχρέωση να διαβιβάζουν σε επιχειρήσεις, των οποίων η δραστηριότητα συνίσταται στην παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών πληροφοριών καταλόγου και υπηρεσιών καταλόγου συνδρομητών, όχι μόνο τα στοιχεία των συνδρομητών τους, αλλά και τα στοιχεία συνδρομητών τρίτων επιχειρήσεων τα οποία έχουν στην κατοχή τους.
- 2) Το άρθρο 12 της οδηγίας 2002/58/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την προστασία [της] ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες), έχει την έννοια ότι δεν απαγορεύει εθνική ρύθμιση η οποία επιβάλλει σε επιχείρηση εκδίδουσα δημόσιους καταλόγους την υποχρέωση να διαβιβάζει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία αφορούν τους συνδρομητές άλλων παρεχόντων τηλεφωνικές υπηρεσίες και τα οποία έχει στην κατοχή της, σε τρίτη επιχείρηση, της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται στην έκδοση έντυπου ή ηλεκτρονικού δημόσιου καταλόγου ή στο να καθιστά δυνατή την πρόσβαση στους

καταλόγους αυτούς μέσω υπηρεσιών πληροφοριών, χωρίς να απαιτείται για τη διαβίβαση αυτή εκ νέου η συγκατάθεση των συνδρομητών, υπό την προϋπόθεση, πάντως, ότι, αφενός, οι συνδρομητές αυτοί ενημερώθηκαν, πριν από την αρχική καταχώριση των δεδομένων τους σε δημόσιο κατάλογο, για τον σκοπό του, καθώς και για το ενδεχόμενο κοινοποιήσεως των δεδομένων αυτών σε άλλο πάροχο τηλεφωνικών υπηρεσιών και εφόσον, αφετέρου, διασφαλίζεται ότι τα οικεία δεδομένα, κατόπιν της διαβίβασής τους, δεν θα χρησιμοποιηθούν για άλλους σκοπούς εκτός από αυτούς για τους οποίους συνελέγησαν ενόψει της αρχικής δημοσιεύσεώς τους.

(υπογραφές)